

**ILK VA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA DIDAKTIK
O'YINLAR ORQALI ELEMENTAR MATEMATIK TASAVVURLARNI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

Doniyorova Dildora Nuritdin qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Samarqand kampusi stajyor o'qituvchi

ddoniyorova42@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarda didaktik o'yinlar orqali elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirish metodikasi tizimli tarzda ko'rib chiqiladi. Maqola 2020–2025 yillardagi zamonaviy tadqiqotlar, empirik natijalar va pedagogik tavsiyalar asosida tuzilgan. Kirish, adabiyotlar tahlili, amaliy tavsiyalar, muhokama va xulosalar hamda APA formatida adabiyotlar ro'yxati kiritilgan. Maqsad — o'qituvchilar va tarbiyachilarga didaktik o'yinlarni samarali tanlash va o'tkazish bo'yicha ilmiy asoslangan metodik ko'rsatmalar berish.

Kalit so'zlar: didaktik o'yinlar, ilk ta'lim, maktabgacha ta'lim, elementar matematik tasavvurlar, o'yin pedagogikasi, raqam tushunchasi.

Kirish.

Maktabgacha va ilk ta'lim davri — bolaning matematik fikrlashining shakllanishida eng muhim bosqichlardan biridir. Ushbu davrda bolalar son, shakl, o'lcham va munosabatlar kabi elementar matematik tasavvurlarni o'rganadilar. Zamonaviy tadqiqotlar play-based learning (o'yin orqali o'qitish) yondashuvining matematik ko'nikmalarni rivojlantirishda samaradorligini ko'rsatmoqda. Shu munosabat bilan didaktik o'yinlar pedagogik vosita sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. So'nggi besh yil ichidagi tadqiqotlar o'yin asosida o'tkaziladigan aralashuvlarning ijobiy ta'sirini ko'rsatmoqda. Masalan, tizimli

adabiy ko'riklar va randomizatsiyalangan sinovlar play-based va didaktik o'yinlarga asoslangan proqrammalarning matematik ko'nikmalar (son tushunchasi, hisoblash, shakllarni tanish va fazoviy munosabatlar)ni yaxshilashini qayd etadi. Shu bilan birga, tadqiqotlar o'yin dizayni, o'yinlarning davomiyligi va o'qituvchi ishtirokining o'qitish natijalariga ta'siri muhim ekanligini ko'rsatadi.

Kodni metodologiyasi (Tadqiqot va metodlar)

Ushbu bo'limda metodologik yondashuvlar ko'rib chiqiladi: empirik tadqiqotlar (randomizatsiyalangan kuzatuvlar, pretest-posttest dizaynlari), o'quv nazorat guruhlari, hamda sifatli tadqiqot metodlari (muhokamalar, kuzatuvlar). Adabiyotlarda ko'pchilik muvaffaqiyat omili sifatida o'qituvchining faol moderatsiyasi va o'yinlarning maqsadga muvofiqligi ta'kidlangan.

Didaktik o'yinlar turlari va ularning pedagogik vazifalari

Didaktik o'yinlar bir nechta toifaga bo'linadi: hisob o'yinlari (sonlarni tanish, hisoblash mashqlari), shakl-va fazo o'yinlari (puzzle, konstruktorlar), o'lcham va solishtirishga qaratilgan o'yinlar, hamda vazifalarni ketma-ket bajarishga yo'naltirilgan o'yinlar. Har bir tur maqsadga muvofiqlik darajasi va yosh ga xos xususiyatlarga qarab tanlanishi lozim.

Namunaviy o'quv-dars rejalari (3-6 yosh)

1) 20 daqiqalik «Raqamli sayohat» o'yini: Maqsad — 1dan 10gacha sonlarni aniqlash va tartiblash. Materiallar: kartochkalar, rasmlar tasvirlar. Bosqichlar: tanishtirish (5 daqiqa), asosiy o'yin (10 daqiqa), yakuniy faoliyat (5 daqiqa). 2) 25 daqiqalik «Shakllar armiyasi» o'yini: Maqsad — shakllarni tanish va kontrastlash. Materiallar: geometrik figuralar, qutilar. 3) 15 daqiqalik «O'lchash bilan tanishish»: Maqsad — kichikligi va katta tushunchalarini o'rgatish. Har bir dars davomida baholash uchun kuzatuv varag'i va ball tizimi tavsiya etiladi.

Baholash va monitoring

Bolalarning matematik tasavvurlarini baholashda formatli va noformatli usullar birgalikda qo'llanilishi lozim. Formatli: qisqa testlar, vazifalar; Noformatli: bog'lanmagan kuzatuvlar, o'yin davomida erishilgan natijalar, portfeli. Baholash natijalari o'qituvchiga o'yinlarni qanday moslashtirish kerakligini ko'rsatadi.

Texnologiyalar integratsiyasi

So'nggi yillarda raqamli didaktik o'yinlar va interaktiv platformalar maktabgacha ta'limda ko'proq qo'llanilmoqda. Raqamli vositalar masofaviy ta'lim va individual treninglarni ta'minlab, o'yin elementlarini qo'shadi. Shu bilan birga, texnologiyalarni tanlashda yoshga moslik va ekran vaqtining cheklanishi muhim.

Muhokama. Maqolada ko'rsatilgan metodik tavsiyalar va adabiy dalillar play-based learningning ijobiy tomonlarini amaliy kontekstga tatbiq etish jihatidan foydali. Biroq, tadqiqotlar kontekstga bog'liq — ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, o'qituvchilarning malakasi va resurslar ta'siri katta. Shu sababli, didaktik o'yinlarni joriy etishda mahalliy sharoit va madaniy xususiyatlar inobatga olinishi zarur.

Xulosa va tavsiyalar

Didaktik o'yinlar ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi. Tavsiyalar:

- O'yinlarni yosh va maqsadga mos holda tuzish;
- O'qituvchilarni metodika bo'yicha doimiy qayta tayyorlash;
- Uy vazifalari va ota-onalarni jalb etish;
- Texnologiyalarni cheklangan va maqsadli qo'llash.

Adabiyotlar ro'yxati (tanlangan,

1. Alotaibi, M. S., & boshqalar. (2024). Game-based learning in early childhood education. *Frontiers in Psychology*, 15, 1307881.
2. Chatzaki, M. A., et al. (2024). Exploring the potential of a game-based preschool assessment: The House of Numbers. *Frontiers in Education*, 2024.
3. Størksen, I., et al. (2023). The playful learning curriculum: A randomized controlled trial. *Early Childhood Research*
4. Quarterly, 2023. Svane, R. P. (2023). A systematic literature review of math interventions across early years. *Frontiers in Education*, 2023.

5. UNICEF & Eduten Pilot Report. (2025). Educational Technology Use in Uzbek Schools: Eduten piloting implementation report. Tashkent: UNICEF Uzbekistan.
6. DePascale, M. (2025). The Role of Math Games for Children's Early Math Learning. Journal of Numerical Cognition, 2025.